

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi - Experimentation) โดยศึกษาในรูปการวิจัยแบบ One Group Pretest-Post test Design เพื่อวัดประสิทธิผลของรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ในด้านความรู้และทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความรู้ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตชนบท ก่อนและหลังจากการรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน”
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในด้าน เพศ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และ พฤติกรรมการเปิดรับชม กับการเพิ่มความรู้และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ที่มีต่อการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตชนบท ภายหลังจากการเปิดรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน”
3. ศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่อยู่ใน เขตกรุงเทพมหานคร และเขตชนบทเกี่ยวกับรายการ “ทุ่งแสงตะวัน”

สำหรับวิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย การหาข้อมูลจำนวนประกอบด้วย การหาข้อมูลจำนวนประชากรนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ สังกัดละ 2 โรงเรียน จำนวนนักเรียน 200 คน และนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตอำเภอสูงเนิน อำเภอสีคิ้ว และอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา 200 คน

การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีทางสถิติหาค่าร้อยละในการอธิบายข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะทางด้านประชากรคือ เพศ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และพฤติกรรมการเปิดรับชมรายการ และทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติการเปรียบเทียบแบบ t-test การหาค่าความสัมพันธ์โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน และใช้ χ^2 - test (chi-square test) เพื่อหาค่าความแตกต่างในด้านความคิดเห็นที่มีต่อรายการ เพื่อทดสอบสมมติฐานทั้ง 5 ข้อ ดังนี้

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตชนบท มีระดับความรู้และทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ก่อนการรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ต่างกัน
2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตชนบทมีระดับความรู้และทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายหลังจากการรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ต่างกัน

3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตชนบทมีการเพิ่มความรู้และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภายหลังจากการรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ต่างกัน

4. ตัวแปรทางด้าน เพศ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และพฤติกรรมการเปิดรับชมรายการ มีความสัมพันธ์กับการเพิ่มความรู้และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตชนบท

5. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตชนบท มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ต่างกัน

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตชนบทส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยส่วนใหญ่มีบิดาประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และมารดาเป็นแม่บ้าน โดยบิดามารดามีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท นักเรียนส่วนใหญ่เคยชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ดดยมีพฤติกรรมการเปิดรับชมรายการน้อยกว่า 5 ครั้ง โดยเหตุผลของกลุ่มตัวอย่างที่เคยชมรายการนั้น ส่วนใหญ่ชมเพราะชอบรายการสารคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยชมรายการสาเหตุมาจากรายการนำเสนอในช่วงเช้าเกินไป

ส่วนที่ 2 : ระดับความรู้และทัศนคติของนักเรียน

จากการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับระดับความรู้ และทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนและหลังการเปิดรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” พบว่า

2.1 ระดับความรู้ก่อนและหลังการเปิดรับชมรายการ

นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีระดับความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนการเปิดรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” อยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนนักเรียนในเขตชนบทส่วนใหญ่ มีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ก่อนการเปิดรับชมรายการอยู่ในเกณฑ์มีความรู้ระดับปานกลาง

ภายหลังจากเปิดรับชมรายการแล้ว พบว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง ส่วนนักเรียนในเขตชนบทส่วนใหญ่ มีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภายหลังจากเปิดรับชมรายการอยู่ในระดับปานกลาง

2. 2 ระดับของทัศนคติก่อนและหลังการเปิดรับชมรายการ

นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่คือจำนวน 144 คน มีทัศนคติเป็นลบต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนการเปิดรับชมรายการ

ส่วนนักเรียนในเขตชนบทส่วนใหญ่มีทัศนคติเป็นกลางต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนการเปิดรับชมรายการ และภายหลังจากการรับชมรายการ”ทุ่งแสงตะวันแล้ว”นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครมีทัศนคติที่เป็นลบต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ส่วนนักเรียนในเขตชนบท เมื่อได้รับชมรายการทุ่งแสงตะวันแล้ว นักเรียนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่เป็นกลางต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 3 : การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร กับนักเรียนในเขตชนบทมีความรู้และทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนการเปิดรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ต่างกัน

ผลการวิจัยในเรื่องระดับความรู้ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พบว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและนักเรียนในเขตชนบทมีความรู้ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ก่อนการเปิดรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร มีความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมมากกว่านักเรียนในเขตชนบท

ผลการวิจัยในเรื่องทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พบว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและนักเรียนในชนบท มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ก่อนการเปิดรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักเรียนในเขตชนบทมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดีกว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ 1

สมมติฐานที่ 2 นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร และในเขตชนบท มีระดับความรู้และทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายหลังการเปิดรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ต่างกัน

ผลการวิจัยในเรื่องระดับความรู้ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภายหลังจากการเปิดรับชมรายการ พบว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและนักเรียนในเขตชนบทมีระดับความรู้ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภายหลังจากการเปิดรับชมรายการต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร มีความรู้ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากกว่านักเรียนในเขตชนบท

ผลการวิจัยในเรื่องความเปลี่ยนแปลงของทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภายหลังจากการเปิดรับชมรายการ พบว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร และนักเรียนในเขตชนบทมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภายหลังจากการเปิดรับชมรายการต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักเรียนในเขตชนบทมีทัศนคติที่ดีกว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานที่ 3 นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร และในเขตชนบทมีการเพิ่มความรู้และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภายหลังจากเปิดรับชมรายการ "ทุ่งแสงตะวัน" ตะวัน"

ผลการทดสอบพบว่า นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครได้รับชมรายการ "ทุ่งแสงตะวัน" เช่นเดียวกับนักเรียนในเขตชนบท ทั้ง 2 กลุ่มมีระดับความรู้ที่เพิ่มขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าแม้ 2 กลุ่มจะมีภูมิสำเนาต่างกันแต่เมื่อชมรายการแล้วก็มีการเพิ่มความรู้และมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้นนั้น ไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 3

สมมติฐานที่ 4 ตัวแปรทางด้านเพศ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และพฤติกรรมการเปิดรับชมรายการ มีความสัมพันธ์กับการเพิ่มความรู้และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยพบว่าตัวแปรทางด้านเพศ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และพฤติกรรมการเปิดรับชมรายการ ไม่มีความสัมพันธ์กับการเพิ่มความรู้และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงไม่ยืนยันสมมติฐาน ยกเว้นตัวแปรทางด้านอาชีพของบิดาตัวเดียวที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 3 : ความคิดเห็นที่มีต่อรายการ "ทุ่งแสงตะวัน"

ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร กับนักเรียนในเขตชนบท มีความคิดเห็นที่มีต่อรายการ "ทุ่งแสงตะวัน" ในด้านความรู้สึกที่มีต่อรายการ ประโยชน์ที่ได้รับ เนื้อหาของรายการ วันและเวลาในการออกอากาศ ความพึงพอใจที่มีต่อรายการ ความชอบและความต้องการในการเปิดรับชมรายการต่อไป ตลอดจนการนำไปเผยแพร่กับบุคคลอื่น ๆ ภายหลังจากเปิดรับชมรายการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 4 กล่าวคือ

- ในด้านความรู้สึกที่มีต่อรายการ นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร คิดว่ารายการที่เป็นรายการดีและมีประโยชน์มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคิดว่าเป็นรายการที่น่าเบื่อ และเป็นรายการที่ไม่มีประโยชน์ ตามลำดับ ส่วนนักเรียนในเขตชนบทคิดว่ารายการนี้เป็นรายการดีและมีประโยชน์มากที่สุด รองลงมาคือคิดว่าเป็นรายการที่ไม่มีประโยชน์ และเป็นรายการที่น่าเบื่อ ตามลำดับ

- ในด้านประโยชน์ที่ได้รับนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร คิดว่าได้รับความรู้ เรื่องสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น รองลงมาคือได้รับความรู้และความสนุกสนาน ไม่ได้รับอะไรเลย และได้รับความสนุกสนาน ตามลำดับ ส่วนนักเรียนในเขตชนบท คิดว่าได้รับความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นมากที่สุด รองลงมาคือได้รับความรู้และความสนุกสนาน ได้รับความสนุกสนาน และไม่ได้รับอะไรเลย ตามลำดับ

- ในด้านเนื้อหาของรายการ นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครคิดว่าเนื้อหาเหมาะสมดีอยู่แล้วมากที่สุด รองลงมา คือ ควรปรับปรุงเนื้อหาให้มีเรื่องราวสิ่งแวดล้อมในเขตกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้น เนื้อหาเครียดยากแก่การเข้าใจ ควรปรับปรุงเนื้อหาให้มีเรื่องราวสิ่งแวดล้อมในเขตชนบทเพิ่มมากขึ้น ตามลำดับ ส่วนนักเรียนในเขตชนบทมีความคิดว่าเนื้อหาเหมาะสมดีอยู่แล้วมากที่สุด รองลงมาคือควรปรับปรุงเนื้อหาให้มีเรื่องราวสิ่งแวดล้อมในเขตกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้น ควรปรับปรุงเนื้อหาให้มีเรื่องราวสิ่งแวดล้อมในเขตชนบทเพิ่มมากขึ้น และเนื้อหาเครียดยากแก่การเข้าใจ ตามลำดับ

- ในด้านความพึงพอใจที่มีต่อรายการ นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครมีความชอบในเรื่องที่น่าสนใจในแต่ละตอนมากที่สุด รองลงมาคือชอบรูปแบบในการนำเสนอ ชอบบรรยากาศและวิสวยๆในรายการ ชอบพิธีกร และไม่ชอบอะไรเลยในรายการ ตามลำดับ ส่วนนักเรียนในเขตชนบทมีความชอบในพิธีกรมากที่สุด รองลงมาคือชอบรูปแบบในการนำเสนอ ชอบเรื่องที่น่าสนใจในแต่ละตอน ชอบบรรยากาศและวิสวยๆในรายการ และไม่ชอบอะไรเลยในรายการ ตามลำดับ

- ในด้านความต้องการติดตามชมรายการต่อไปนั้น นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครคิดว่าต้องการจะชมรายการนี้ต่อไปมากที่สุด รองลงมาคือมีความรู้สึกเฉยๆชมก็ได้ไม่ชมก็ได้ และไม่ต้องการชมรายการต่อไป ตามลำดับ ส่วนนักเรียนในเขตชนบทมีความต้องการจะชมรายการนี้ต่อไปมากที่สุด ซึ่งมีจำนวนมากกว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครที่เลือกตอบข้อนี้ รองลงมาคือมีความรู้สึกเฉยๆชมก็ได้ไม่ชมก็ได้ และไม่ต้องการชมรายการต่อไป ตามลำดับ

- ในด้านความต้องการที่จะนำไปเผยแพร่ นั้น นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครมีความต้องการจะนำไปเผยแพร่กับเพื่อนมากที่สุด รองลงมาคือเผยแพร่กับบิดาและมารดา เผยแพร่กับญาติพี่น้อง และเผยแพร่กับครู ตามลำดับ ส่วนนักเรียนในเขตชนบทมีความต้องการจะเผยแพร่กับเพื่อนมากที่สุด และมีจำนวนมากกว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครที่เลือกตอบข้อนี้ รองลงมาคือเผยแพร่กับบิดาและมารดา เผยแพร่กับญาติพี่น้อง และเผยแพร่กับครู ตามลำดับ

ส่วนความคิดเห็นในเรื่องวันเวลาในการออกอากาศ รูปแบบการนำเสนอ ความต้องการที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายหลังจากชมรายการนี้ รวมถึงความรู้และความเข้าใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้นนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครกับนักเรียนในเขตชนบท มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาประสิทธิผลของรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ในด้านความรู้และทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งปรากฏผลดังจะนำมาอภิปราย ดังนี้

ส่วนที่ 1 ระดับความรู้และทัศนคติก่อนและหลังการเปิดรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานครและเขตชนบท

ซึ่งผลการวิจัยอาจสรุปได้ว่า การที่นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีระดับความรู้เรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ ก่อนการรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อเปิดรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” แล้วนั้นปรากฏว่ามีนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง อาจเป็นเพราะบทบาทหน้าที่โดยพื้นฐานของสื่อโทรทัศน์ ดังที่ แม็คควัวร์ , เดนนิส , บลูมเมอร์ , เจ และ พรานน์ (McQuial , Dennis, Blumer, Jay and Prown,) กล่าวไว้ว่าเป็นสื่อที่ดูแล้วทำให้เกิดการเพิ่มความรู้ ช่วยให้ทันโลกทันเหตุการณ์ ซึ่งก่อให้เกิดการปรับปรุงตนเอง มีการปรับตัวที่ดีขึ้น ตลอดจนทำให้มีความรู้ความสามารถมากกว่าเดิม และเมื่อนักเรียนที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครได้รับชมรายการ ซึ่งนำเสนอเนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อมในเขตชนบทซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวเด็กในเขตกรุงเทพมหานคร จึงเกิดความสนใจที่จะรับชม และส่งผลให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภายหลังจากเปิดรับชมรายการ และเมื่อทำแบบสอบถามเพื่อวัดระดับความรู้ของนักเรียน โดยแบบสอบถามนั้นจะเกี่ยวเนื่องกับรายการ นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครจึงสามารถตอบแบบสอบถามได้คะแนนสูงขึ้น ซึ่งแสดงถึงผลของระดับความรู้ของนักเรียนที่เพิ่มขึ้นภายหลังจากรับชมนักเรียนส่วนใหญ่จึงมีเกณฑ์ความรู้ในระดับสูง

ส่วนการที่นักเรียนในเขตชนบท ส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งก่อนและหลังจากการเปิดรับชมรายการ อยู่ในระดับปานกลางนั้น อาจเป็นเพราะเนื้อหาที่นำเสนอเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชนบท ซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กนักเรียนกลุ่มนี้มีความคุ้นเคยและใกล้ชิดกับธรรมชาติอยู่แล้ว จึงคิดว่าเป็นเรื่องที่ไม่แปลกใหม่ไปจากเดิม จึงไม่เกิดความสนใจในการรับชม ประกอบกับผลของการวัดความรู้ โดยใช้แบบสอบถามชุดที่ 1 (Pretest) พบว่านักเรียนในเขตชนบทมีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อยกว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนั้นจึงสันนิษฐานว่า เพราะสาเหตุจากการมีพื้นฐานความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ก่อนการเปิดรับชมรายการของนักเรียนในเขตชนบทมีน้อยกว่าในเขตกรุงเทพมหานคร จึงส่งผลให้ภายหลังจากเปิดรับชมรายการนั้น นักเรียนในเขตชนบทมีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อยกว่าในเขตกรุงเทพมหานคร เช่นกัน

ระดับของทัศนคติก่อนและหลังการเปิดรับชมรายการ

ซึ่งผลการวิจัย จะเห็นได้ว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและเขตชนบทส่วนใหญ่จะมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นกลางถึงทัศนคติเป็นลบ ถึงแม้จะรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” แล้วก็ตาม นักเรียนส่วนใหญ่ก็ยังมีทัศนคติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับดังกล่าว ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ดังนี้คือ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นยากในช่วงเวลาอันสั้น ต้องมีการสั่งสมเป็นเวลานาน จึงจะแสดงผลเชิงบวกหรือเชิงลบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และที่สำคัญคือการเกิดทัศนคติในเชิงบวกนั้น ต้องอาศัยสื่อบุคคลเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทางที่ดี (ประมะ สตะเวทิน, 2525)

นอกจากนั้นในเรื่องของการเปิดรับสื่อมวลชนของประชาชน ในเขตกรุงเทพมหานครนั้น เป็นไปอย่างกว้างขวาง และมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมาก ผลการวิจัยพบวก่อนและหลังการเปิดรับชมรายการนั้น นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีระดับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นกลางถึงลบ ซึ่งหากมีการต่อยอดด้วยสื่ออื่น ๆ จากทางรายการ เช่น กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เทปเพลงเพื่อรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ อาจทำให้ทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดีขึ้น

และจากการศึกษาวิจัยนั้นพบว่าคำถามในส่วนของ ทัศนคตินั้นมีบางข้อซึ่งเป็นคำถามลวงยากต่อการตัดสินใจ เช่น คำถามที่ถามว่า หากต้องแลกผืนป่ากับสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำก็เป็นเรื่องที่ดีกว่า เพราะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ หรือคำถามที่ว่า การที่ชาวบ้านลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อเลี้ยงชีพไม่ถือว่าเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เพราะทำไปด้วยความจำเป็นและคำถามที่ว่า ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่เกิดขึ้นที่กรุงเทพฯ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของคนกรุงเทพฯ ในการแก้ไขปัญหา ซึ่งคำถามดังกล่าวนักเรียนส่วนใหญ่จะตอบว่า เห็นด้วยและไม่แน่ใจตามลำดับ ซึ่งยังผลให้เกิดทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์ที่ดี จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่านักเรียนยังมีความไม่แน่ใจระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติหรือความยากจนกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมว่าแท้จริงเป็นหน้าที่ของใคร

ดังนั้นรายการเพื่อสิ่งแวดล้อม หากต้องการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชน จึงควรมุ่งเน้นเนื้อหาด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศ การชี้ให้เห็นถึงโทษของการทำลายสิ่งแวดล้อม และคุณประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการพึ่งพาอาศัยระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และบทบาทหน้าที่ของทุกคนในการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเชื่อแน่ว่าจะทำให้เยาวชนมีทัศนคติที่ดีและถูกต้องในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 กำหนดไว้ว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและนักเรียนในเขตชนบทมีความรู้และทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนการเปิดรับชมรายการ "ทุ่งแสงตะวัน" ต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ กล่าวคือการทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร และในเขตชนบทมีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่างกัน อาจเป็นเพราะกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลซึ่งแตกต่างกัน ดังที่ ดอร์สัน และพรีวิทท์ (R.E.Dawson and K.Prewett,1969) กล่าวว่ากระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นสองทางคือเกิดจากการสั่งสอนโดยตรง และเกิดจากการเรียนรู้โดยไม่ตั้งใจหรือแบบไม่เป็นทางการของแต่ละคนแตกต่างกัน และการที่นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครมีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนการเปิดรับชมรายการ มากกว่านักเรียนในเขตชนบท ก็อาจเป็นเพราะนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครได้รับประสบการณ์ตรง หรือมีโอกาสทางการศึกษาที่ได้รับจากห้องเรียนตลอดจนโอกาสในการรับชมและรับฟังจากสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ สื่อกิจกรรมพิเศษในการรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อมที่ภาครัฐและเอกชนจัดขึ้นนั้น มีโอกาสได้รับและเข้าร่วมมากกว่านักเรียนในเขตชนบท

แต่การทำให้นักเรียนในชนบทมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่ดีกว่าเด็กนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครนั้น เพราะเหตุผลประการหนึ่งคือเด็กในชนบทนั้นมีโอกาสใกล้ชิดกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีตั้งแต่เกิด ดังนั้นทัศนคติเหล่านั้นจึงเกิดการสั่งสมมาโดยตลอดโดยที่เด็กอาจจะไม่รู้ตัว เมื่อเกิดการแสดงออกนั้นเด็กในชนบทจึงมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดีกว่าเด็กในกรุงเทพมหานคร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุชบา ภูสกุล ซึ่งสรุปได้ว่าพฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กล่าวคือประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้ อำเภอวัฒนานคร จังหวัด ปราจีนบุรี ยิ่งมีการเปิดรับสื่อมากเท่าใด ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ก็จะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งส่งผลไปยังพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ก็จะเกิดมากขึ้นตามไปด้วย และงานวิจัยของอุบลวรรณ มิ่งแก้ว ที่พบว่านักเรียนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ต่างกันจะมีทัศนคติที่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 กำหนดไว้ว่า นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครกับนักเรียนในเขตชนบทมีความรู้และทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภายหลังการเปิดรับชมรายการ "ทุ่งแสงตะวัน" ต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ โดยในด้านความรู้ นั้นนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครมีความรู้ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากกว่านักเรียนในเขตชนบท ส่วนในด้านทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้น นักเรียนในเขตชนบทมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากกว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร

จากผลการวิจัยดังกล่าวสันนิษฐานได้ว่า การที่เด็กนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครมีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากกว่าเด็กนักเรียนในเขตชนบท ภายหลังจากเปิดรับชมรายการที่เป็นเช่นนี้เพราะก่อนการเปิดรับชมรายการ นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครมีพื้นฐานความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดีกว่านักเรียนในเขตชนบทอยู่ก่อนแล้ว เมื่อได้รับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ผ่านทางสื่อวีดิทัศน์ ซึ่งจัดเป็นสื่อมวลชนเพื่อสังคมประเภทหนึ่งที่มีบทบาทเช่นเดียวกับสื่อมวลชนทั่วไป ในการให้ความรู้และความบันเทิง ประกอบกับเนื้อหาที่น่าสนใจของรายการนั้นเป็นเนื้อหาสิ่งแวดล้อมในเขตชนบท ซึ่งอยู่ในความสนใจของนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์นั้นมักจะชอบหรือสนใจ ในประสบการณ์ใหม่ๆที่เราไม่เคยพบเจอ ดังนั้นเมื่อเด็กเกิดความสนใจในการรับชมแล้ว จึงทำให้เกิดความรู้ (Knowledge) และเป็นผลให้เกิดทัศนคติ (Attitude) และพฤติกรรม (Practice) ตามมา โดยการเกิดนั้นจะมีความสอดคล้องกันหรือสัมพันธ์กัน แต่จะไม่เกิดขึ้นเสมอไปในทุกกรณีไป (Roger,1983)

สาเหตุอีกประการหนึ่งคือ เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของเด็กซึ่งมีทั้งทางตรงคือจากการศึกษาหรือจากการสั่งสอนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และในขณะเดียวกันการเรียนรู้ที่เกิดทางอ้อมหรือการเรียนรู้โดยไม่ตั้งใจหรือแบบไม่เป็นทางการของนักเรียน นับเป็นสาเหตุหนึ่งในการเกิดความรู้ในลักษณะนี้นั้น ได้มาจากกลุ่มเพื่อน กลุ่มสมาคม ครอบครัว การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นต้น จะเห็นได้ว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครจะมีโอกาสในการสื่อสารกับกลุ่มต่างๆภายในสังคมมากกว่านักเรียนในชนบท สิ่งเหล่านี้จึงทำให้เด็กนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร มีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภายหลังจากเปิดรับชมรายการมากกว่านักเรียนในเขตชนบท ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัฒนา จันทรจรัสวัฒนา (2533) ศึกษาประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์ที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่โครงการอีสานเขียวจากผู้เข้าร่วมโครงการ 81 คน ในตำบลท่าลาดขาว อำเภอโชคชัย และตำบลนากลาง อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ผู้เข้าชมวีดิทัศน์มีความคิดเห็นไม่เปลี่ยนแปลงหลังจากชมวีดิทัศน์ อายุ ระดับการศึกษาและระดับเศรษฐกิจไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงความรู้และความคิดเห็นเรื่องโครงการอีสานเขียวของผู้เข้าร่วมโครงการ และงานวิจัยของ พงณา วาสีรัตน์ (2535) ทำการศึกษาเรื่องประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์โครงการอิงค์เอิร์ธในการให้ความรู้และทัศนคติ เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับนักเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น แต่ทัศนคติไม่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หลังจากการเผยแพร่

ในด้านทัศนคตินั้น การที่นักเรียนในชนบทมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภายหลังจากเปิดรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ดีกว่านักเรียนในกรุงเทพมหานครนั้น อาจมีสาเหตุมาจากการที่เด็กในชนบทมีความใกล้ชิดธรรมชาติมากกว่าเด็กในกรุงเทพมหานครอยู่แล้ว และเมื่อได้รับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” จากวีดิทัศน์ ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม บทบาทของเขาวงกตต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และความผูกพันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในต่างจังหวัด คือในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีลักษณะของภูมิภาคใกล้เคียงกับจังหวัดนครราชสีมาซึ่งเป็นภูมิลำเนาของกลุ่มตัวอย่างดังที่โรเจอร์ (Roger,1971)

กล่าวว่าความสำคัญของการคล้ายคลึง (Homophily) กันของผู้สื่อสารนั้น ชึ่งบุคคลที่มีสภาพใกล้เคียงกันหรือมีความคล้ายคลึงกันมากเท่าใด ก็จะมีมีการติดต่อสื่อสารหรือช่วยให้เกิดความรักที่ติดต่อกันมากเท่านั้น ดังนั้นสิ่งที่นักเรียนในชนบทได้เห็นจากการรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” จึงตรงกับประสบการณ์ตรงของนักเรียน ประกอบกับในช่วงที่ดูวีดิทัศน์นั้น นักเรียนในชนบทจะมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ในสิ่งที่ตรงกับประสบการณ์ตรงจึงเป็นผลให้นักเรียนในชนบทมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภายหลังการเปิดรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ดิกว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานที่ 3 กำหนดไว้ว่า นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครกับนักเรียนในเขตชนบทมีระดับการเพิ่มความรู้อ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภายหลังการเปิดรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ กล่าวคือ นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครกับนักเรียนในเขตชนบทมีระดับการเพิ่มความรู้อ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายหลังการรับชมรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าเด็กนักเรียนมีการศึกษาอยู่ในระดับชั้นเดียวกัน คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 10-12 ปี จะมีขีดความสามารถในการรับสิ่งจริงหรือข้อมูลใหม่ใกล้เคียงกัน และยังเป็นข้อมูลที่เหมือนกัน คือ วีดิทัศน์เรื่องเดียวกัน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการเพิ่มความรู้อและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไม่แตกต่างกันนัก โดยเฉพาะทัศนคตินั้นการโน้มน้าวที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติต้องอาศัยระยะเวลา (ประมะ สดะเวทิน, 2525) เพราะทัศนคติไม่อาจเกิดขึ้นในฉับพลันทันทีได้ แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วผลจะคงอยู่ในระยะยาว ดังนั้นด้วยเนื้อหาสาระและระยะเวลาที่จำกัดในการชมวีดิทัศน์รายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ทำให้เปลี่ยนทัศนคติได้ในระดับหนึ่ง

ดังนั้นประสิทธิผลของรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ในด้านความรู้และทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ผลเชิงบวกเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง หากเด็กนักเรียนมีการติดตามและรับชมสม่ำเสมอ ประกอบกับทางรายการสร้างสรรค์ผลงานอันเป็นประโยชน์กับเด็กเช่นนี้ตลอดไป ก็จะช่วยเพิ่มพูนความรู้และเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ติดต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชนได้เป็นอย่างดี

การที่ระดับการเพิ่มพูนความรู้และเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ของเด็กนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและนักเรียนชนบท ไม่แตกต่างกันสอดคล้องกับงานวิจัยของ มานิต เรืองรัตน์ พบว่า ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนทั้งโรงเรียนในเขตชุมชนชั้นในและในชุมชนชั้นนอกไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 4 กำหนดไว้ว่า ตัวแปรทางด้านเพศ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กับการเพิ่มความรู้ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัย พบว่า ตัวแปรทางด้านเพศ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ ไม่มีความสัมพันธ์กับการเพิ่มความรู้และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ยกเว้นตัวแปรทางด้านอาชีพของบิดา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพียงตัวแปรเดียว ที่เป็นเช่นนี้อาจมีสาเหตุมาจากการที่กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานครและในเขตชนบท ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษานั้น ทุกคนจะมีการศึกษาอยู่ในระดับชั้นเดียวกัน และอยู่ในช่วงอายุเดียวกันคือ 10-12 ปี และมีความต่างกันทางด้านเพศน้อย คือ มีนักเรียนชายและหญิงในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน มารดาประกอบอาชีพเหมือนกันเป็นส่วนใหญ่ คือ มารดาเป็นแม่บ้าน และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัวส่วนใหญ่ต่ำกว่า 5,000 บาท ส่วนพฤติกรรมการเปิดรับชมรายการนั้น กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ส่วนใหญ่เคยรับชมรายการทุ่งแสงตะวันมาก่อนแล้ว จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ไม่มีการกระจายทางข้อมูล จึงไม่สามารถพบความสัมพันธ์ของตัวแปรดังกล่าวกับการเพิ่มความรู้และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ดีขึ้น ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับที่ต่างกัน

ปัจจัยที่สำคัญคือ ภูมิสำเนา ระหว่างนักเรียนในกรุงเทพมหานครกับนักเรียนในชนบทในที่นี้คือ ศึกษากลุ่มตัวอย่างในอำเภอสีคิ้ว สูงเนิน และอำเภอบัวชุมชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งในความเป็นจริงอาจมีลักษณะความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมคล้ายกับกรุงเทพมหานคร ประกอบกับอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครนัก จึงอาจเป็นเหตุผลหนึ่งทำให้ไม่มีความแตกต่างกันในการเพิ่มความรู้และเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ดีขึ้นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผลงานวิจัยที่สอดคล้องคืองานของ มุทิตา ภิระพร ศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับความปลอดภัยจราจรของเด็กนักเรียน โดยพบว่าตัวแปรด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับการเพิ่มความรู้และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในเรื่องความปลอดภัยจราจร และงานวิจัยของ วิชัย พัฒนาวงศ์ธรรม ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของนักศึกษาในวิทยาลัยครุภาคใต้ พบว่าตัวแปรด้านเพศ ภูมิสำเนา การเป็นสมาชิกของชมรมอนุรักษ์มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แตกต่างกัน วิระวัฒน์ เนียมสุวรรณ ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเจตคติของนักศึกษาเกษตรจากวิทยาลัยเกษตรกรรมที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า เพศ ภูมิสำเนา ของนักศึกษาทำให้นักศึกษามีเจตคติและความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้แตกต่างกัน

ตัวแปรทางด้านอาชีพของบิดา เป็นตัวแปรเดียวที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่เป็นเช่นนี้อาจมีสาเหตุดังที่กล่าวมาแล้วคือ การเกิดทัศนคตินั้นต้องอาศัยระยะเวลา และสื่ออื่นๆในการโน้มน้าวจิตใจให้มีความคิดคล้อยตาม หรือความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเฉพาะสื่อบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคล ประกอบกับครอบครัวของคนไทย บิดาจะเป็นผู้นำครอบครัวดังนั้นจึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่ง ที่ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่เชื่อฟังบิดาและมีความคิดเห็นคล้อยตามบิดา และเมื่อบิดาปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับบุตร จึงส่งผลให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นพื้น

ฐานด้วยเช่นกัน ดังนั้นผลการวิจัยจึงพบว่าอาชีพของบิดามีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของเด็กนักเรียน โดยนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและนักเรียนในเขตชนบทส่วนใหญ่มีบิดาประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป

สมมติฐานที่ 5 กำหนดไว้ว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร กับนักเรียนในเขตชนบทมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรายการ "ทุ่งแสงตะวัน" ต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นที่มีต่อรายการในด้านความรู้สึก ประโยชน์ที่ได้รับ เนื้อหาของรายการ วันและเวลาออกอากาศ ความพึงพอใจที่มีต่อรายการ ความต้องการในการเปิดรับชมรายการต่อไป และความต้องการที่จะนำไปเผยแพร่ ภายหลังจากการเปิดรับชมรายการนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ โดยอาจเป็นไปได้ว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครนั้น ส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นรายการดีและมีประโยชน์มาก ซึ่งมีจำนวนมากกว่านักเรียนในเขตชนบท เพราะนักเรียนในเขตชนบทส่วนหนึ่งเห็นว่าเป็นรายการที่ไม่มีประโยชน์ ที่เป็นเช่นนี้เพราะนักเรียนในต่างจังหวัดส่วนใหญ่จะคลุกคลีกับสิ่งแวดล้อมที่ตี เด็กจะมีความรู้และทัศนคติอยู่บ้างแล้ว และเมื่อชมวีดิทัศน์ของรายการ "ทุ่งแสงตะวัน" ซึ่งส่วนใหญ่เนื้อหาของเรื่องที่น่าเสนอจะเป็นเรื่องในชนบทซึ่งใกล้ตัวเด็กกลุ่มนี้ จึงไม่ได้รับความรู้ที่แปลกใหม่ไปจากเดิม เด็กจึงคิดว่ารายการไม่มีประโยชน์

และในด้านประโยชน์ที่ได้รับนั้น นักเรียนในกรุงเทพมหานครและชนบท จะมีความคิดเหมือนกันคือเห็นว่าเป็นรายการที่ชมแล้วได้รับความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น แต่ต่างกันตรงที่เด็กอีกส่วนของชนบทคิดว่าชมแล้วได้รับความสนุกสนาน ซึ่งแตกต่างจากเด็กนักเรียนในกรุงเทพมหานครที่ชมแล้วได้รับความสนุกสนานน้อยมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะเด็กในชนบทมีโอกาสได้ชมวีดิทัศน์หรือชมรายการโทรทัศน์ทั่วไปน้อย ไม่ว่าจะเพราะที่บ้านไม่มีทีวีหรือเหตุผลที่ต้องช่วยพ่อแม่ทำงาน จึงไม่ค่อยได้ดูโทรทัศน์ เมื่อได้ชมจึงได้รับความสนุกสนาน ประกอบกับภาษาที่ใช้ในวีดิทัศน์ส่วนใหญ่จะเป็นภาษาอีสาน ซึ่งเด็กส่วนใหญ่จะรู้สึกคลุกคลีกับคำอีสานและฟังแล้วเข้าใจ

ในด้านเนื้อหาของรายการ นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่จะคิดว่าเนื้อหาเหมาะสมดีอยู่แล้ว รองลงมาคือเห็นว่าควรปรับปรุงเนื้อหา ให้มีเรื่องราวสิ่งแวดล้อมในเขตกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้น ส่วนนักเรียนในชนบทคิดว่าเนื้อหาเหมาะสมดีอยู่แล้ว รองลงมาเห็นว่าควรมีเรื่องราวสิ่งแวดล้อมในเขตชนบทเพิ่มขึ้น

ในด้านความพึงพอใจที่มีต่อรายการ นักเรียนทั้ง 2 กลุ่มจะมีความคิดเห็นเหมือนกันคือชอบเนื้อเรื่องที่น่าเสนอในแต่ละตอน แต่จะแตกต่างกันในข้อรองลงมาคือ เด็กในเขตกรุงเทพมหานครจะชอบบรรยากาศและวิวสวยๆ ในรายการ แต่เด็กในชนบทจะชอบพิธีกร ที่เป็นเช่นนี้เพราะเด็กในกรุงเทพมหานครจะไม่ค่อยได้เห็นวิวสวยๆ ที่เป็นธรรมชาติมากนักเพราะในกรุงเทพมหานครจะมีแต่ป่าคอนกรีตเป็นส่วนใหญ่ ส่วนเด็กในชนบทโดยธรรมชาติจะมีความนิยมชมชอบดารามากกว่าเด็กกรุงเทพมหานคร เพราะเขาไม่มีโอกาสหรือมีโอกาสได้เจอดารา น้อยกว่าเด็กกรุงเทพมหานคร จากเหตุผลดังกล่าวจึงสรุปได้ว่าธรรมชาติของเด็กมักจะชอบในสิ่งที่ตนขาดหายไปมาชดเชยความต้องการนั้น ๆ

ในด้านความต้องการติดตามชมรายการต่อไปนั้น พบว่านักเรียนในเขตชนบทมีความต้องการที่จะชมรายการ“ทุ่งแสงตะวัน”ต่อไป มีจำนวนมากกว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร สันนิษฐานว่าอาจเป็นเพราะเหตุผลหลายประการ เช่น วันที่ออกอากาศสะดวกต่อการรับชม ภาษาที่ใช้ในรายการซึ่งเป็นภาษาอีสาน เด็กชนบทจะฟังแล้วเข้าใจมากกว่าเด็กในกรุงเทพมหานคร และเด็กในเขตชนบทชมแล้วเกิดความสุขสนุกสนาน ประกอบกับเนื้อหาของรายการส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในเขตชนบทโดยเฉพาะในเขตภาคอีสาน ซึ่งเป็นภูมิสำเนาและมีลักษณะชีวิตความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกับเด็กในเขตชนบท จึงทำให้มีความต้องการที่จะรับชมรายการต่อไป

ในด้านความต้องการที่จะนำไปเผยแพร่ ภายหลังจากชมรายการนี้แล้วเด็กนักเรียนทั้งสองกลุ่มมีความประสงค์ที่จะนำเรื่องราวที่ดูมาถ่ายทอดให้กับบุคคลต่าง ๆ แยกต่างหาก คือส่วนใหญ่จะบอกเล่าหรือพูดคุยเกี่ยวกับรายการให้กับบิดามารดาฟัง ซึ่งถือว่าเป็นคนใกล้ชิดตัวเป็นคนสนิท และมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของเด็กนักเรียนมากที่สุด แต่เด็กบางส่วนก็จะเลือกที่จะบอกเล่าหรือพูดคุยเกี่ยวกับรายการให้กับกลุ่มเพื่อน ญาติพี่น้อง และครู ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลทางความคิดกับเด็ก โดยเป็นกลุ่มที่รองลงมาจากรอบครัว ซึ่งมีความแตกต่างกันในเด็กแต่ละคน กล่าวคือ บางคนติดเพื่อน บางคนสนิทสนมกับญาติพี่น้อง และบางคนสนิทกับครูซึ่งจากการวิจัยมีอยู่น้อยมากที่เลือกที่จะบอกเล่าหรือพูดคุยกับครู แต่อย่างไรก็ตามการที่เด็กสนิทสนมกับกลุ่มไหนนั้นเด็กก็จะเลือกที่จะบอกเล่าหรือพูดคุยในเรื่องต่าง ๆ กับกลุ่ม ๆ นั้น

ส่วนผลการวิจัยที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน คือ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในเรื่องวันและเวลาออกอากาศ รูปแบบการนำเสนอ ความต้องการที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายหลังจากการชมรายการนี้ รวมถึงความรู้และความเข้าใจที่ได้รับ โดยเด็กทั้งสองกลุ่มจะมีความคิดเห็นในเรื่องวันและเวลาออกอากาศเหมาะสมดีอยู่แล้วคือเวลา 08.00-08.30 น. รูปแบบการนำเสนอของรายการนั้น ส่วนใหญ่คิดว่าดีอยู่แล้วไม่ต้องปรับปรุง และเมื่อชมรายการแล้วส่วนใหญ่มีความคิดที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นเพราะเกิดความรู้ความเข้าใจและเกิดทัศนคติที่ดี ซึ่งมีผลมาจากการที่นักเรียนที่จะดูรายการเพื่อสิ่งแวดล้อม คิดว่าเมื่อเด็กได้ชมรายการอย่างต่อเนื่องคงจะเกิดพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแน่นอน นั้นย่อมแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในด้านความรู้และทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของรายการ “ทุ่งแสงตะวัน”

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรมีการทำวิจัยในทำนองเดียวกันในวงกว้าง โดยศึกษาประชากรกลุ่มอื่น ๆ อีก ทั้งในกรุงเทพมหานครและตามภูมิภาคอื่น ๆ คือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก เพราะทั่วทุกภาคของประเทศไทยก็ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกัน แต่จะมีความแตกต่างกันของชนิดและประเภทของปัญหาสิ่งแวดล้อม ประกอบกับรายการเพื่อสิ่งแวดล้อมที่เสนอทางสื่อโทรทัศน์ยังมีอีกหลายรายการ และมีรูปแบบการนำเสนอที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงควรหิยบายมา

เป็นประเด็นศึกษา เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลของรายการ และนำผลนั้นมาพัฒนารายการเพื่อสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์กับผู้ชมสูงสุด

2. การวิจัยแบบ Quasi - Experimentation มีข้อจำกัดและเงื่อนไขทางด้านเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งสามารถเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มนักเรียนได้แต่ไม่ควรเก็บข้อมูลในช่วงโรงเรียน เนื่องจากมีข้อจำกัดของเวลาในการทำแบบสอบถาม ซึ่งจะต้องทำทั้ง Pretest และ Posttest และการทดลองเชิงปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดในการดำเนินการวิจัย

3. ควรควบคุมตัวแปรภายนอกหรือตัวแปรแทรกซ้อน เช่น การเคยรับชมรายการมาก่อน การรับทราบเกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่ออื่น ๆ ซึ่งจะต้องควบคุมตัวแปรชนิดนี้ให้เกิดน้อยที่สุด เมื่อจะได้พบว่าตัวแปรตามเป็นผลมาจากตัวแปรอิสระอย่างแท้จริง หรือหากไม่สามารถควบคุมตัวแปรดังกล่าวได้ก็ให้เข้าหาศึกษาร่วมด้วย

4. การทำวิจัยในทำนองเดียวกันนี้ หากมีการศึกษารายการ "ทุ่งแสงตะวัน" ในครั้งต่อไป การศึกษาการจัดกิจกรรมเสริมทางด้านวรรณคดีสร้างจิตสำนึกและกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น กิจกรรม "ทุ่งแสงตะวันสัญจร" ทั้งนี้เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารายการและการจัดกิจกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ตรงกลุ่มเป้าหมายและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

5. ควรมีการติดตามผลทางด้านพฤติกรรมของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ถ้าไม่มีข้อจำกัดทางด้านงบประมาณและระยะเวลา เพื่อวัดประสิทธิผลของรายการได้ทั้งความรู้ ทักษะและพฤติกรรม จึงจะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนารายการเพื่อสิ่งแวดล้อมได้สูงสุด

6. ควรมีการศึกษาโดยวัดประสิทธิผลของรายการในการวิจัยแบบกึ่งทดลองนี้หลาย ๆ ครั้ง เพื่อทดสอบและยืนยันกับผลการวิจัยในด้านความรู้และทัศนคติของกลุ่มตัวอย่าง

7. ในการทำวิจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเลือกกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในวัยเด็กนั้นควรคำนึงถึง

- แบบสอบถามจะต้องใช้ภาษาที่อ่านแล้วเข้าใจได้ง่ายและตัวเลือกจะต้องไม่ลวงจนเกินไปนัก เพราะจะทำให้ผู้ตอบซึ่งเป็นเด็กเกิดความสับสน จะทำให้ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับอาจบิดเบือนไปและที่สำคัญไม่ควรมีปริมาณเยอะเกินไป จำทำให้เด็กเบื่อและตอบโดยไม่ใช้ความคิด

- ผู้วิจัยมีการให้รางวัลกับเด็กเพื่อจูงใจในการทำแบบสอบถามนั้น พึงระวังไว้ว่ารางวัลนั้นหากให้ผิดโอกาสจะทำให้เด็กเบนความสนใจจากแบบสอบถามทันที

- การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนนั้น ผู้วิจัยควรมีโอกาสเลือกห้องในการทำวิจัยเอง เพื่อป้องกัน Bias ที่จะเกิดขึ้นจากอาจารย์เลือกห้องซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยสูงในการตอบแบบสอบถามด้วย ซึ่งจะขาดความเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรได้ และผลที่ได้อาจไม่ตรงตามความต้องการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการผลิตรายการเพื่อสิ่งแวดล้อมสำหรับเด็ก

1. จากการศึกษาจากคำตามปลายเปิด พบว่า นักเรียนที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ในด้านต่าง ๆ โดยมีคะแนนเฉลี่ยรองลงมา นั้น ทางรายการควรจะคำนึงถึงด้วย เพื่อนำกลับไปพัฒนารายการให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง กล่าวคือ

1.1 ด้านเนื้อหาของรายการ

- รายการสิ่งแวดล้อมสำหรับเด็กนั้น ควรจะนำเสนอเรื่องราวปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั้งในกรุงเทพมหานครและในเขตชนบท เพราะรายการทางสถานีโทรทัศน์สามารถแพร่ภาพทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ
- ควรนำเสนอเรื่องราวสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับสัตว์ หรือความผูกพันระหว่างมนุษย์กับสัตว์ เพราะธรรมชาติของเด็กจะชอบสารคดีสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับสัตว์
- ควรนำเสนอเรื่องราวที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสังคม พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางแก้ไขด้วย
- ควรนำเสนอเรื่องราวระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจของบ้านเมือง ควบคู่ไปกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เพราะเด็กยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้

1.2 ด้านภาษา

- ควรใช้ภาษากลาง และเป็นภาษาที่ง่ายแก่การเข้าใจ

1.3 ด้านเวลา

- รายการสารคดีสิ่งแวดล้อมสำหรับเด็ก ควรออกอากาศในวันอาทิตย์ เพราะเป็นวันครอบครัว เด็ก ๆ จะสามารถดูร่วมกับครอบครัวได้ และที่สำคัญเด็กในเขตกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่จะใช้เวลาในวันเสาร์ไปกับการเรียนพิเศษ

ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงรายการ “ทุ่งแสงตะวัน”

1. ด้านเนื้อหาของรายการ

- ควรมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงดังเช่น ตอนแม่น้ำเปลี่ยนสี ภาพของปลาตายในแม่น้ำนับเป็นหมื่น ๆ ตัว จะเป็นตัวดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้เป็นอย่างดี รวมทั้งมีการพูดคุยและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งทางรายการควรจะนำเสนอเรื่องราวเช่นนี้ให้มากขึ้น
- ทางรายการควรปรับปรุงเนื้อหาให้น่าสนใจและเพิ่มความสนุกสนานให้มากขึ้น จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่าการฉายวีดิทัศน์ จำนวน 3 ตอนนั้น ตอนที่ได้รับความสนใจน้อยที่สุด คือ หนองนกเป็ด ซึ่งอาจเป็นเพราะในตอนดังกล่าว เด็กจะชมธรรมชาติของหนองนกเป็ด แต่จะไม่มีกิจกรรมที่เด็กทำเป็นรูปธรรม อีกทั้งเนื้อเรื่องยังชี้ให้เห็นบทบาทของเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมยังไม่ชัดเจน ดังนั้นจึงทำให้เด็กขาดความสนใจ จึงเสนอให้ทางรายการ

- นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครส่วนหนึ่งมีความต้องการให้รายการเสนอเนื้อหาของเด็กกับการละเล่นพื้นบ้านบ้าง เพราะในปัจจุบันหาชมได้ยาก และนิสัยของเด็กส่วนใหญ่ยังให้ความสนใจ สนใจกับการเล่นและของเล่นถึงแม้จะเป็นของเล่นที่ผลิตจากธรรมชาติหรือประดิษฐ์เอง คิดว่าจะดึงดูดความสนใจเด็กได้เป็นอย่างดี

2. ภาษาที่ใช้

- ควรใช้ภาษากลาง และเป็นภาษาที่ง่ายแก่การเข้าใจ เพราะส่วนใหญ่ตัวละครในรายการแต่ละตอนจะใช้ภาษาท้องถิ่น โดยเฉพาะภาษาอีสาน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเข้าใจของเด็กในภาคอื่น ๆ

3. ด้านเพลง

- นักเรียนส่วนหนึ่งคิดว่าเพลงประกอบในรายการ ซึ่งเป็นเพลงเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในตอนนั้น ๆ รวมทั้งเพลงโตเต็ลซึ่งเป็นเพลงใสใสทำนองสนุกสนานเป็นเอกลักษณ์ของรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ซึ่งผู้วิจัยสังเกตจากการร้องเพลงโตเต็ลของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ดังนั้น จึงขอเสนอว่าให้ทางรายการใช้เพลงเป็นสื่อสร้างสรรค์ในการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งทางรายการอาจจะจัดทำเทปเพลงเพื่อสิ่งแวดล้อมจำหน่ายในลักษณะการกุศลเพื่อนำมามอบให้กับโรงเรียนเพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอน จะเป็นประโยชน์ในแง่การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย